

ORTAÖĞRETİM KURUMLARINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYET DURUMLARI CYBER BULLYING AND CYBER VICTIMIZATION STATUS OF STUDENTS AT SECONDARY SCHOOL INSTITUTIONS

Battal GÖLDAĞ*

Öz

Bu çalışmanın amacı, Ortaöğretim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet Durumlarının incelenmesidir. Çalışma ilişkisel tarama modelinde yürütülmüştür. Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Malatya'da resmi okullarda öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Öğrencilerin siber mağduriyetlerini belirlemek amacıyla Arıca, Tanrıku ve Kınay (2012a) tarafından geliştirilen siber mağdur ölçeği, siber zorbalıklarının belirlemek amacıyla Arıca, Tanrıku ve Kınay (2012b) tarafından geliştirilen siber zorbalık ölçeği kullanılmıştır. Siber mağduriyet ölçeği tek faktörlüdür. Bu tek faktör 7.24'lük bir öz değer ile toplam varyansın %30.17'sini açıklamaktadır. Ölçekte toplam 24 madde vardır. Her madde "Evet" ya da "Hayır" şeklinde yanıtlanmaktadır. "Evet" yanıtı iki puan, "Hayır" yanıtı bir puan almaktadır. Ölçekten elde edilen en düşük puan 24, en yüksek puan 48 olmaktadır. Puanların yükselmesi siber mağduriyetin arttığına işaret etmektedir. Siber zorbalık ölçeği, 24 maddeden oluşmakta olup dörtlü (Hiçbir Zaman, Bazen, Çoğu Zaman, Her Zaman) skala üzerinden yanıtlanmaktadır. "Hiçbir Zaman" bir puan olarak, "Her Zaman" yanıtı ise dört puan olarak değerlendirilmektedir. Böylece ölçekten alınabilecek en düşük puan 24, en yüksek puan ise 96 olmaktadır. Puanların yükselmesi siber zorbalığın yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçek tek faktörlüdür. Bu tek faktör 12.139'luk bir öz değer ile toplam varyansın %50.58'ini açıklamaktadır.

Araştırmada kullanılacak analizleri belirlemek için normallik varsayımı incelenmiş, verilerin normal dağılım özelliği taşıdığı (çarpıklık ve basıklık katsayıları ± 1 aralığında) görülmüştür. Veriler, betimleyici analizler (ortalama ve standart sapma) ile parametrik analizler olan bağımsız gruplar için t-testi, tek yönlü varyans analizi testi (ANOVA) Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi kullanılarak test edilmiştir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre; kız ve erkek öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yok fakat Siber zorbalık düzeyleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri kız öğrencilerinkinden yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri arasında öğrenim gördükleri sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma var fakat siber zorbalık düzeyleri arasında öğrenim gördükleri sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri 11. sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre daha düşük çıkmıştır. Siber zorbalık düzeyleri arasında öğrenim gördükleri okul türüne, internet kullanım sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Genel ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeyleri düzeylerinin Mesleki ve Teknik ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilere göre daha yüksek çıkmıştır. İnternet kullanım süresi azaldıkça siber zorbalık yapma oranının azaldığı ve yine internet kullanım süresi azaldıkça siber kurban olma oranının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeyleri arasında aile gelirine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. Öğrencilerin Siber Mağduriyet toplam puanları ile Siber Zorbalık toplam puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır.

Anahtar Kelimeler: Zorbalık, Siber Zorbalık, Siber Mağduriyet, Ortaöğretim.

Abstract

The purpose of the present study is to examine the cases of cyber bullying and cyber victimization of the students who are studying in secondary education institutions. The study has been conducted in a relational screening model. The universe of the study consists of secondary school students in public schools in Malatya province during the 2017-2018 academic years. Stratified Sampling Method has been used in the selection of the sample. The cyber victim scale developed by Arıca, Tanrıku and Kınay (2012a) and the cyber bullying scale developed by Arıca, Tanrıku and Kınay (2012b) have been used to determine the cyber victimization and cyber bullying of the students, respectively. The cyber victimization scale has only factor. This single factor itself accounts for 30.17% of the total variance with an eigenvalue of 7.24. There are a total of 24 items on the scale. Each item is answered as "Yes" or "No". "Yes" answer has two points, "No" answer has one point. The lowest score obtained from the scale is 24, the highest score is 48. Increasing scores indicate that cyber victimization is increasing.

The cyber bullying scale consists of 24 items and is answered on a scale of four (never, sometimes, most of the time and always). "Never" is rated as one point, and "Always" is rated as four points. Thus, the lowest score that can be taken from the scale is 24 and the highest score is 96. The increase in the score indicates the height of the bulb. The scale is the only factor. This single factor accounts for 50.58% of the total variance with a core value of 12.139

To determine the analyzes to be used in the study, the hypothesis of normality was examined and the data showed normal distribution characteristics (skewness and kurtosis coefficients ± 1). The data have been analyzed using t-test for independent groups with descriptive analyzers (such as mean and standard deviation) and parametric analyzers, one-way analysis of variance (ANOVA) Pearson Product Moment Correlation Analysis.

According to the findings obtained from the current study; there is no statistically significant difference between male and female students' levels of cyber victimization but there is a statistically significant difference between cybercriminal levels. Male students' cyber bullying levels are higher than those of girl students. There is a statistically significant difference in the students' levels of

* Yrd. Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Malatya Meslek Yüksekokulu Bilgisayar Teknolojileri Bölümü.

cyber victimization among the classes they have learned, but there is no statistically significant difference between the levels of cyber bullying compared to the classes they have studied. The students who were in the 9th grade have been found to have lower levels of victimization to cyber victimization than the students in the 11th grade.

There is a statistically significant difference in school type and internet usage periods according to cyber victimization and cyber bullying levels. The levels of cyber victimization and bullying levels of students in general secondary education were higher than those in vocational and technical secondary education. As the period of the internet usage decreases, the rate of cyber bullying decreases and the rate of cyber victimization decreases as the duration of the internet usage decreases.

There is no statistically significant difference between the levels of students' cyber victimization and cyber bullying according to family income. There is a low positive correlation between cyber victim total scores of the students and cyber Bullying total scores.

Keywords: Bullying, Cyber Bullying, Cyber Victimization, Secondary Education.

1. Giriş

Zorbalıkla ilgili çalışmalar 1970'lerin sonlarında özellikle Norveç, İsveç ve Finlandiya'da başladı. Özellikle Norveçli araştırmacı Dan Olweus'un 1978'de yayınlanan Okullarda Saldırganlık isimli kitabı zorbalıkta dönüm noktası kabul edilir. Son yıllarda bu çalışmalar İngiltere, Avustralya ve A.B.D'de artmıştır. Araştırmacılar arasında zorbalığın tanımıyla ilgili tam bir birlik yoktur. Kimileri zorbalığı diğerlerine yönelik kasıtlı saldırgan davranışlar olarak tanımlarken, kimileri bu tür davranışların zorbalık olarak kabul edilmesi için düzenli olarak tekrar edilmiş olması gerektiğini ifade etmektedir (Kartal ve Bilgin, 2007: 208).

Rigby(2007:15) zorbalığı "daha güçlü bir kişi ya da grup tarafından daha güçsüz bir kişiye yapılan psikolojik veya fiziksel baskısı" olarak, Roland "gerçek bir durumda kendini savunamayacak birine karşı fiziksel ve akli bir şiddetin uzun vadeli ve sistematik kullanımı" (Besag, 1989: 4). Smith (2013:81) ise "gücün sistematik olarak kötüye kullanımı" olarak tanımlamıştır.

Olweus (1999:11) zorbalığı, bir istismar şekli olarak düşünmüş ve akran istismarı olarak adlandırmıştır. Zorbalık davranışlarının sıklıkla, görülen bir provokasyon olmaksızın ortaya çıktığını belirtmiş ve zorbalığı üç kriterle karakterize etmiştir. Bunlar; (1) Agresif davranış ya da kasıtlı zarar verme. (2) bu zarar vermeyi tekrarlı olarak ve zamanla gerçekleştirme, (3) kişiler arası ilişkide güç dengesizliğinin olması.

Zorbalık konusundaki tanımların çoğu, eşit olmayan bir güç dağılımı fikrini, yani mağdurun fiziksel gücü veya kendine güven eksikliğini betimler. Güçlülerin güçsüzlerle çatışmada olduğu durumdur (Besag,1989:27).

Olweus(1993,1999:10)'e göre bir öğrenci bir veya daha fazla diğer öğrencinin negatif eylemlerine zaman içinde ve tekrar maruz kaldığında zorbalığa uğramış denir. Aynı fiziksel ve psikolojik güce sahip iki öğrenci kavga eder veya tartışırken zorbalık kelimesi kullanılmamalıdır. Zorbalık kelimesinin kullanılması için güçte bir dengesizlik olmalıdır. Zorbalığa maruz kalan öğrenci baskı yapan öğrenci/lere karşı kendini savunmada zorlanmaktadır. Birinin kasıtlı olarak başkasına zarar vermesi veya onu rahatsız etmesi negatif bir eylemdir. Negatif eylem kelimeler kullanarak, fiziksel temas veya başka yollarla yapılabilir. Örneğin surat asma, jestleri kullanma ve kasıtlı olarak bir gruptan dışlama şeklinde olabilir.

Besag'a göre zorbalık probleminin dört yönü vardır.

1. Sözel, fiziksel veya psikolojik olabilir.
2. Yüksek derecede rekabetçi olan akademik, spor veya sosyal başarılarında diğerlerini düşük hissettiren veya strese sebep olan sosyal olarak kabul edilebilir bir formda olabilir.
3. Tekrarlı saldırı olması gereklidir. Buda sadece saldırı zamanında değil gelecekteki saldırılar tehdidiyle strese sebep olmalıdır.
4. Hangi içerikte olursa olsun güçlünün güçsüze karşı baskınlığı ile belirginleşmelidir.

Zorbalık "kazanım veya üstünlük elde etmek, strese sebep olma niyetiyle direnme gücü olmayanlar üzerine resmi ve durumsal olarak tanımlanan gücü elinde tutanlar tarafından fiziksel, psikolojik, sosyal ve sözel tekrarlı saldırılar" olarak tanımlanabilecek bir davranıştır (Besag, 1989:4)

Yukarıdaki tanımlardan hareketle zorbalık, "güçlü olan birinin veya birilerinin kendilerinden daha güçsüz olanlara karşı sistematik ve tekrarlı olarak uyguladığı fiziksel ve psikolojik baskı" şeklinde tanımlanabilir. Zorbalığın var olduğundan söz edebilmemiz için mağdurla zorba arasında bir güç dengesizliğinin olması, sürekliliğin olması ve sistematik olarak yapılması gerekmektedir.

Smith and Ananiadou (2003:190) Zorbalığın çeşitli şekillerde olduğunu belirtmiş ve temel türlerini aşağıdaki şekilde belirtmiştir.

Fiziksel: vurmak, tekmelemek, yumruklamak, eşyaları almak

Sözlü: alay, alay etmek [ayrıca e-posta zorbalık, telefon zorbalığı gibi yeni formlar]

Sosyal Dışlanma: Sistematik olarak birinin normal sosyal gruplara katılmasını engelleme

Dolaylı: Kötü söylentilerin yayılması, başkalarına biriyle oynamamasının söylenmesi. Genellikle erkekler zorbalığın fiziksel biçimlerini, kızların daha dolaylı biçimlerini ve sosyal dışlanma yöntemlerini kullanır

Rigby (2007:20) ise zorbalığın çeşitli türlerini aşağıdaki gibi göstermiştir.

Fiziksel	Direkt	Dolaylı
	Tekmeleme	Başkasına saldırmak için başka birini bulma
	Vurma	
	Taş Atma	
	Tükürme	
Fiziksel olmayan		
Sözlü	Sözlü hakaret	Başkasını birine hakaret etmeye ikna etmek
	İsim Takma	Kötü niyetli söylentiler yaymak
Sözlü olmayan	Tehditkar ve müstehcen hareketler	Eşyaların alınması ve saklanması Bir gruptan veya etkinlikten kasıtlı olarak dışlama

Zorbalar ve Kurbanların Özellikleri

Zorbaların ayırt edici bir özelliği özellikle akranlarına karşı saldırgan olmalarıdır. Fakat aynı zamanda yetişkinlere, öğretmenlere ve ebeveynlere karşıda saldırganlardır. Genel olarak, zorbaların diğer öğrencilere göre şiddete ve şiddet araçlarına karşı daha olumlu bir tutumları vardır. Genellikle dürtüsellik ve başkalarına hâkim olma gereksinimi ile hareket ederler. Mağdurlarıyla çok az empati kurarlar. Eğer erkek ise genel olarak erkeklerden ve mağdurlardan fiziksel olarak daha güçlüdürler (Olweus, 1997:500).

Zorba davranışta bulunan öğrenciler güçlü ve kontrolü kendi ellerinde tutma hissine ihtiyaç duyarlar. Diğerlerine zarar verme ve incitmede mutlu olurlar ve kendilerini kurbanlarının provoke ettiklerini söyleyerek savunurlar. Çalışmalar zorbalığın fiziksel cezanın kullanıldığı evlerden geldiğini göstermektedir. Düzenli olarak zorba davranış gösteren öğrenciler genellikle yetişkinlere karşı muhalif, anti sosyal ve okul kurallarını ihlal etmeye eğilimlidirler. Yaygın mitlerin aksine zorbalar çok az endişeye ve güçlü bir öz güvene sahiptirler (Banks, 1997:2).

Olweus (1997:499) iki tip kurban tanımlamıştır. **Pasif yada İtaatkar Kurban:** Bu tip kurbanlar genel olarak diğer öğrencilere göre daha endişeli, güvensiz, genellikle temkinli, hassas ve sessizdirler. Diğer öğrenciler tarafından saldırıya uğradıklarında, genellikle ağlayarak (alt sınıflarda) ve geri çekilerek tepki gösterirler. Ayrıca, kurbanların benlik saygısı düşüktür, kendileri ve durumları hakkında olumsuz görüşe sahiptirler. Sıklıkla kendilerini başarısız, aptal, utanç verici ve çirkin görürler. Kurbanlar okulda yalnız ve terk edilmişlerdir. Kural olarak sınıfta tek bir iyi arkadaşları yoktur. Agresif değillerdir ve alaycı davranmazlar. Bu tür öğrenciler çoğu zaman şiddete ve şiddet araçlarına karşı olumsuz bir tutuma sahiptir. Kurban eğer erkeğe diğer öğrencilere göre fiziksel olarak zayıf olabilirler.

Kışkırtıcı kurban: Bu kurbanlar küçük bir grubu oluşturmaktadır. Bu öğrenciler sıklıkla konsantrasyon sorunları yaşarlar ve çevrelerindekiyle karşı tahrik ve gerginliğe yol açabilecek davranışlarda bulunurlar. Bu öğrencilerin bir kısmı hiperaktif olarak karakterize edilebilir. Davranışları sınıfta birçok öğrenciyi kışkırttığı için sınıfın bir bölümünün yada tüm sınıfın olumsuz tepkilerini alır. (Olweus,1997:499)

Mağduriyet genellikle çocukların fiziksel özellikleriyle ilişkisizdir. Mağduriyetle ilgili tek fiziksel özellik fiziksel güçtür. Zayıf çocukların kurban olma ihtimalleri daha yüksektir (Batsche & Knoff ,1994:166).

Siber Zorbalık

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde hızlı gelişmeler bilgiye ulaşma, bilgiyi paylaşma ve bilgiyi saklama gibi alanlarda önemli katkılar sağlarken beraberinde bazı olumsuzlukları da getirmiştir. Bu teknolojiler zaman ve mekândan bağımsız olarak bireylere zorbalık yapmanın yeni yöntemlerini sağlamaktadır.

Siber zorbalık bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler sonucunda ortaya çıkmış bir zorbalık türüdür ve elektronik zorbalık, sanal zorbalık olarak da adlandırılmaktadır.

Teknoloji okul bahçesi parametrelerini geleneksel zorbalıktan çıkarıp sınırı olmayan siber dünyanın parametrelerine genişletmiştir. Teknolojinin çok farklı biçimleri yüzünden siber zorbalık çeşitli modlarda yapılabilir. Siber zorbalılar cep telefonları, PDA'lar ve bilgisayarlar yoluyla fotoğraf, metin, e-posta, anlık mesaj ve videoları gödebiliyorlar. Teknik olarak kabiliyetli öğrenciler tehdit yayıyorlar ve akranlarını sıkıştıran, alaya alan, küçümseyen fotoğrafları yayıyorlar (Diamanduros, Downs ve Jenkins, 2008: 693).

"Siber zorbalık" terimi ilk kez Kanadalı eğitimci Bill Belsey tarafından kullanılmıştır. Siber zorbalık, büyüyen teknolojinin en karanlık ve en rahatsız edici yönlerinden biridir. Gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmekte olan ülkelerdeki öğrenciler, çok gençken siberuzayla etkileşime girmekte ve interneti diğerine zorbalık ve taciz aracı olarak kullanmaktadırlar. Okul yaşındaki çocuklar, özellikle gençler çoğunlukla ebeveyn kontrolleri olmaksızın teknoloji kullanmaktadır. Ergen ve ergenlik öncesi çağdaki çocuklar özellikle öz-düzenleme alanında olgunluk geliştirmektedirler. Bu süre zarfında, akran baskısına karşı oldukça duyarlıdırlar. Bu gelişim aşamasında, özellikle katılımları bir yetişkin tarafından izlenmediği zaman, çocuklar ve gençler, bilinmeyen ve çoğu zaman güvensiz olan sosyal medya dünyasına girdiklerinde risk altında olabilirler. (Mohammadi, Sankar & Anicham, 2017:1; Davis & Schmidt, 2016:366)

Sanal zorbalık;"bir veya birden fazla kişinin internet ya da cep telefonu gibi teknolojileri kullanarak kasıtlı ve sürekli olarak mağdur durumundaki kişiye zarar vermek amacıyla kullanmasıdır" (Horzum ve Ayas, 2011:141). Zorba kolaylıkla erişemediği ve yüz yüze olmadığı, kişiye zarar vermek için elektronik yolları tercih edebilir. Bu zarar verme, bilgisayarları ve cep telefonlarını kullanarak; e-postayla, anında mesajlaşarak, bir sohbet odasında, sosyal ağlar, bir web sitesinde veya bir cep telefonuna gönderilen taciz eden kısa mesajlar ve resimler, bloglar, çevrim içi oyunlar, ilan tahtalarına olumsuz iletiler göndermek yoluyla kasten ve art arda gerçekleştirilir. (Kowalski & Limber, 2007:22; Lee, 2017:58; Varjas, Henrich, Meyers, 2009 :161).

Siber zorbalık, sözlü ve yazılı zorbalığın gizli bir biçimidir (Shariff, 2005:459) Siber zorbalığın amacı geleneksel zorbalıktan farklı değildir. Kurbanı utandırmak, tehdit etmek, küçük düşürmek, incitmek veya tecrit etmektir (Bhat, 2008:58). Geleneksel zorbalık gibi siber zorbalık davranışları da izole, sıradan ve masum olaylardan tutun ciddi ve kalıcı işkenceye kadar uzanan bir yelpazede önemli ölçüde değişir (Hinduja & Patchin, 2015). "Bir grup ya da birey tarafından, bilgisayar, cep telefonu ve diğer elektronik iletişim biçimlerini kullanarak, kendini savunamayan mağdurlara defalarca ve aşırı süre kullanılan saldırgan, kasıtlı ve zarar veren bir harekettir" (Smith, Mahdavi, Carvalho, Fisher, Russell, Tippett, 2008; Patchin & Hinduja, 2010:208) ve taciz, aşağılama, yıldırıcı olma, mesajlarda küçümseme hakaretleri veya tehditler gönderme, alay edip uygun olmayan dili kullanma gibi sosyal uygunsuz çevrimiçi davranışlardan birini veya birkaçını içerir (Chisholm,2006:81).İnternetin ve cep telefonlarının kullanımının gençler arasında artmasıyla birlikte siber zorbalık yapma potansiyeli de artmıştır.

Geleneksel zorbalıkta olduğu gibi siber zorbalıkta da kasti ve tekrarlı bir baskı vardır. Fakat geleneksel zorbalıkta zorba ve kurban yan yana iken siber zorbalıkta zorba ve kurban sanal ortamda karşı karşıya gelir. Buradaki güç dengesizliği fiziksel güç değil bilgisayar, cep telefonu ve diğer elektronik aygıtları teknik olarak kullanma gücüdür. Buda siber zorbalığı geleneksel zorbalıktan ayırır.

Geleneksel ve siber zorbalığın benzerlikleri olmasına karşın farklı şekillerde ortaya çıkmaktadırlar. Hanewald (2008:9) tablo 1'de bu farklılıkları ortaya koymuştur.

Tablo 1. Geleneksel Zorbalık ve Siber Zorbalığın Karşılaştırılması

Karşılaştırma	Geleneksel Zorbalık	Siber Zorbalık
Biçim	Yüz Yüze	Elektronik medya
Sıklık	Azalan	Artan
Zaman Aralığı	Okulda, okuldan önce yada sonra	Her zaman, herhangi bir yer
Muhattabı	Olayı anında yaşayanlar	Dünya çapında teşhir
Kurban üzerinde etki	Küçük ölçekli	Büyük ölçekli
Failin kimliği	Kurban tarafından bilinir	İsimsiz, bilinmeyen
Birincil hedef	Erkekler	Kızlar
Süre	Bir defa	Bir hafta
Seyirciler	Sadece izler	Olaya dahil olur
Yetişkinlere bildirme	Yüksek bildirim oranı	Düşük Bildirim Oranı
Müdahale	Kabul edilebilir seviye	Yetersiz seviye
Cezalandırıcı eylemler	Sıklıkla	Nadiren

Yukarıdaki tablo öğretmenlere ve velilere siber zorbalığı tanımlama, önleme ve karşı koyma stratejileri geliştirmede yardımcı olacaktır.

Siber zorbalık farklı şekillerde yapılmaktadır. Smith et al., (2008:379), Smith, Mahdavi, Carvalho and Tippett, (2006) 7 tip siber zorbalık türü tanımlamıştır.

- Metin mesajları ile zorbalık (küfürlü kısa mesajlar)
- Resim/video ile zorbalık (kötüye kullanmak amacıyla cep telefonu kamerasıyla birinin resim ve videosunu çekmek, başkalarına göndermek veya bir web sitesine yüklemek)
- Telefon görüşmesi ile zorbalık (Küfürlü veya sessiz çağrılar)
- Email ile zorbalık (Kötü amaçlı postalar gönderme ve alma)
- Sohbet odasında zorbalık (Sohbet odalarının kötüye kullanılması ve istismar edilmesi)
- Anında mesajlaşma yoluyla zorbalık (Msn gibi programları kullanarak anlık mesaj gönderme ve alma)
- Web siteleri aracılığıyla zorbalık (Belli bir kişiye yönelik olarak kötü niyetli bir web sitesi oluşturma veya mevcut bir web sitesine bilgi yükleme)

Willard (2005:1); Kyriacou & Zuin (2016:256)'göre ise siber zorbalık aktivite türleri;

- Öfke
 - Bir kişi hakkında bir çevrimiçi gruba veya kişiye e-posta veya diğer metin mesajları yoluyla kızgın kaba ve uygun olmayan mesaj gönderme
- Baskı
 - Sürekli saldırgan mesajları e-posta veya metim mesajları yoluyla gönderme
- Siber konuşma
 - Online olarak tekrarlı tehdit, zarar veya göz korkutucu mesajlar gönderme,
- Küçümseme
 - Doğru olmayan ve kaba ifadeler kullanma
- Kişiselleşme
 - Bir kişiyi kötü göstermek veya tehlikeye atmak için o kişi gibi davranma
- Hile ve Dışlama
 - Hassas ve özel bilgileri içeren materyalleri yayma veya özel mesajlar gönderme
- Hariç tutma
 - Kasten bir kişiyi online gruplardan atmaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarının incelenmesidir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Çalışma ilişkisel tarama modelinde yürütülmüştür. "Tarama modelleri, geçmişte ya da hala var olan bir durumu var olduğu haliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlamaya çalışılır" (Karasar,2005:77).

2.2. Problem Cümlesi

Öğrencilerin Siber Zorbalık ve Siber Mağduriyet düzeyleri nedir?

2.3. Alt Problemler

1. Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
2. Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri öğrenim görülen sınıfa göre farklılaşmakta mıdır?
3. Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri öğrenim görülen okul türüne göre farklılaşmakta mıdır?
4. Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri internet kullanma sürelerine göre farklılaşmakta mıdır?

5. Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri aile gelir düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?
6. Öğrencilerin siber zorbalık ve siber mağduriyet düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2.4. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında Malatya'da resmi okullarda öğrenim gören ortaöğretim öğrencileri oluşturmaktadır. MEB 2017 istatistiklerine göre 2016-2017 eğitim-öğretim yılı 1. dönemde resmi okullarda 43.301 öğrenci öğrenim görmüştür (MEB,2017:144). Öğrencilerin dağılımı tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Malatya'da Genel Ortaöğretim ve Mesleki ve Teknik Ortaöğretimde Öğrenim Gören Öğrenci Sayıları

Genel Ortaöğretim			Mesleki ve Teknik Ortaöğretim		
Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
9.239	10.461	19.700	12.296	11.305	23.601

Toplam Öğrenci Sayısı: 43.301

Genel Ortaöğretim: Genel Lise, Anadolu Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi, Fen Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi, Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi ve Özel Liseler.

Mesleki ve Teknik Ortaöğretim: İmam Hatip Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi, Mesleki ve Teknik Liseler, Özel Eğitim Meslek Liseleri ve Özel Meslek Liseleri.

Örneklem seçiminde tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Tabakalı örnekleme, evrendeki alt grupların örneklemede temsil edilmelerinin garanti altına alındığı bir örneklemedir. Bunun için de evren önce iki ya da daha çok tabakaya ayrılır; bu tabakalama tek bir ölçüte göre ya da iki ya da daha çok ölçütün birleşmesine göre yapılabilir. Her alt evrende alınacak elaman miktarı o alt evrenin bütün evren içerisindeki payı oranında belirlenir. Daha sonra her tabakadan basit bir yansız örneklem ve alt örneklemler toplam örnekleme elde etmek üzere birleştirilir (Balci, 2009: 93, Karasar, 2005: 113).

Örnekleme dahil edilecek öğrenci sayısı 381 bulunmuştur. Ancak anket geri dönüş oranları, hatalı ve eksik anketlerin elenmesi nedeniyle yaşanabilecek sıkıntıları önlemek amacıyla 500 kişiye ulaşılması hedeflenmiştir.

2.5. Veri Toplama Araçları

Öğrencilerin siber mağduriyetlerini belirlemek amacıyla Arıca, Tanrıku ve Kınay (2012a) tarafından geliştirilen siber mağdur ölçeği kullanılmıştır. Ölçek tek faktörlüdür. Bu tek faktör 7.24'lük bir öz değer ile toplam varyansın %30.17'sini açıklamaktadır. Ölçekte toplam 24 madde vardır. Her madde "Evet" ya da "Hayır" şeklinde yanıtlanmaktadır. "Evet" yanıtı iki puan, "Hayır" yanıtı bir puan almaktadır. Tersine madde yoktur. Ölçekten elde edilen en düşük puan 24, en yüksek puan 48 olmaktadır. Puanların yükselmesi siber mağduriyetin arttığına işaret etmektedir.

Öğrencilerin siber zorbalıklarının belirlemek amacıyla Arıca, Tanrıku ve Kınay (2012b) tarafından geliştirilen siber zorbalık ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, 24 maddeden oluşmakta olup dördü (Hiçbir Zaman, Bazen, Çoğu Zaman, Her Zaman) skala üzerinden yanıtlanmaktadır. "Hiçbir Zaman" bir puan olarak, "Her Zaman" yanıtı ise dört puan olarak değerlendirilmektedir. Böylece ölçekten alınabilecek en düşük puan 24, en yüksek puan ise 96 olmaktadır. Puanların yükselmesi siber zorbalığın yüksekliğine işaret etmektedir. Ölçek tek faktörlüdür. Bu tek faktör 12.139'luk bir özdeğer ile toplam varyansın %50.58'ini açıklamaktadır.

2.6. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırmada kullanılacak analizleri belirlemek için normallik varsayımı incelenmiş, verilerin normal dağılım özelliği taşıdığı (çarpıklık ve basıklık katsayıları ± 1 aralığında) için analizlerde parametrik testler kullanılmıştır. Bu amaçla veriler, betimleyici analizler (ortalama ve standart sapma) ile parametrik analizler olan bağımsız gruplar için t-testi, tek yönlü varyans analizi testi (ANOVA) Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi kullanılarak test edilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 17.0 (Statistical Package for the Social Sciences) istatistik program yazılımı kullanılmış ve anlamlılık düzeyi $p < .05$ alınmıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmaya katılan öğrencilerinin kişisel bilgilerine, Siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeylerine ilişkin bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Öğrencilerin Kişisel Bilgilerine Ait Bulgular

		Frekans	%
Cinsiyet	Kız	214	55,3
	Erkek	173	44,7
Sınıf	Dokuzuncu Sınıf	100	25,8
	Onuncu Sınıf	96	24,8
	On Birinci Sınıf	97	25,1
	On İkinci Sınıf	94	24,3
Okul Türü	Genel Ortaöğretim	192	49,6
	Mesleki Ortaöğretim	195	50,4
Bilgisayar var mı?	Evet	298	77,0
	Hayır	89	23,0
Cep Telefonu var mı?	Evet	297	76,7
	Hayır	90	23,3
İnternet kullanımını aile kontrol ediyor mu?	Evet	206	53,2
	Hayır	181	46,8
Sosyal medya kullanımını aile kontrol ediyor mu?	Evet	193	49,9
	Hayır	194	50,1
	Toplam	387	100

Araştırmaya katılan öğrencilerin %55,3'ü (214 kişi) kız ve %44,7'si(173 kişi) erkektir. %25,8'i(100 kişi) dokuzuncu sınıfta, %24,8'i(96 kişi) onuncu sınıfta, %25,1'i(97 kişi) on birinci sınıfta ve %24,4'ü(94 kişi) on ikinci sınıfta ve %49,6'sı (192 kişi) genel ortaöğretim okullarında, %50,4'ü (195 kişi) mesleki ortaöğretim kurumlarında öğrenim görmektedir. Öğrencilerin %77'sinin (298 kişi) bilgisayarı, %76,7'sinin (297 kişi) cep telefonu var, %23'nün (89 kişi) bilgisayarı ve %23,3'nün(90 kişi) cep telefonu yoktur. Öğrencilerin ailelerinin %53,2'si (206kişi) öğrencilerin internet kullanımını, %49,9'u (193 kişi) sosyal medya kullanımlarını kontrol etmekte,%46,8'i (181 kişi) internet kullanımını, %50,1'i (194 kişi) ise sosyal medya kullanımını kontrol etmemektedir.

Birinci Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 4. Öğrencilerin Siber Mağduriyet ve Siber Zorbalık Düzeylerinin Cinsiyete Göre t Testi Analizi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{x}	S	Sd	t	P
Siber Mağduriyet	Kız	214	26,1168	3,73543	385	1,682	,103
	Erkek	173	25,4971	3,43482			
Siber Zorbalık	Kız	214	25,3645	4,08798	385	2,061	,001*
	Erkek	173	26,9422	10,23714			

*p<,05

Tablo 4'e göre araştırmaya katılan kız ve erkek öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma yoktur ($t_{(385)}= 1,682$, $p> 0,05$). Kız ($\bar{x}=26,1168$) ve Erkek ($\bar{x}=25,4971$) öğrencilerin siber mağduriyetlerine ilişkin ortalamalar incelendiğinde kız ve erkeklerin siber mağduriyet düzeylerinin aynı olduğu görülmektedir.

Siber zorbalık düzeyleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma vardır. ($t_{(385)}= 2,061$, $p< 0,05$). Kız ($\bar{x}=25,3645$) ve Erkek ($\bar{x}=36,9422$) öğrencilerin siber zorbalık puanlarına ilişkin ortalamalar incelendiğinde erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin kızlardan daha yüksek olduğu görülmektedir.

Siber zorbalık ve cinsiyet arasındaki ilişkilere yönelik çalışmalarda elde edilen sonuçlar farklılık göstermektedir. Yapılan bazı araştırmalarda siber zorba ve kurban olmanın cinsiyete göre değişmediği sonucuna ulaşılmıştır. (Tokunaga, 2010:277, Beran & Li, 2007: 21).

Peker, Eroğlu ve Çitemel (2012:212), Eroğlu, Aktepe, Akbaba, Işık ve Özkorumak (2015:98), Eroğlu (2014: 216-217), Özdemir, Akar (2011:618), Burnukara ve Uçanok (2012:87) siber zorbalığın cinsiyetler açısından farklılık gösterdiğini ve erkeklerin kızlardan daha çok siber zorbalık yaptığı belirlemişlerdir. Buna karşın siber mağduriyet cinsiyetler açısından farklılık göstermemektedir.

Wang, Iannotti, & Nansel (2009:371), Li (2006:157) yaptıkları çalışmada erkeklerin kızlara göre daha fazla siber zorba, kızların ise erkeklere göre daha fazla siber kurban olduklarını sonucuna ulaşımlardır.

Baker ve Kavşut, (2007:39), Kavuk ve Keser (2015:10), Horzum ve Ayas(2011:146,149) erkek öğrencilerin kız öğrencilere oranla hem daha fazla siber zorbalık sergilediği hem de daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıklarını belirlemişlerdir.

Pamuk ve Bavlı (2013: 330), Tanrıku, (2013:110) erkeklerin kızlara göre daha fazla sanal zorbalık yaptıklarını belirlemişlerdir.

Akbulut, Şahin ve Erişti, (2010:195) erkeklerin siber mağduriyetlerinin kızlara göre daha yüksek olduğunu belirlemiştir.

Patchin & Hinduja,(2006:161), Slonje & Smith, (2008:150) göre cinsiyet ile siber kurban olma arasında anlamlı bir ilişki olmadığını belirlemişlerdir.

Li(2005:9, 2007:1777) , Chen & Chen(2017: 607) Kızların erkelerden daha fazla siber zorbalığa maruz kaldıklarını belirlemişlerdir.

İkinci Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 5. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Öğrenim Görülen Sınıfa Göre Anova Testi Analizi Sonuçları

Sınıf	n	\bar{x}	S		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
9	100	25,170	2,188	Gruplar arası	131,564	3	43,855	3,423	,017	9-11
10	96	26,302	3,942	Gruplar içi	4906,503	383	12,811			
11	97	26,525	4,375	Toplam	5038,067	386				
12	94	25,372	3,467							

Tablo 5'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri arasında öğrenim gördükleri sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma vardır. ($F_{(3, 383)} = 3,423, p < ,05$). Öğrenim gördüğü sınıf 9 ($\bar{x}=25,170$) olan öğrenciler ile öğrenim gördüğü sınıf 11 ($\bar{x}=26,525$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulgudan hareketle 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin 11. sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre daha düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 6. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Öğrenim Görülen Sınıfa Göre Anova Testi Analizi Sonuçları

Sınıf	n	\bar{x}	S		Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
9	100	26,550	8,6566	Gruplar arası	256,625	3	85,542	1,519	,209	
10	96	25,468	3,9919	Gruplar içi	21566,491	383	56,309			
11	97	27,123	10,995	Toplam	21823,116	386				
12	94	25,085	3,3236							

Tablo 6'ya göre araştırmaya katılan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında öğrenim gördükleri sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. ($F_{(3, 383)} = 1,519, p > ,05$). Bu bulgudan hareketle öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıfların öğrencilerin siber zorbalık düzeylerini etkilemediği söylenebilir.

Kavuk, Keser (2015:7-8), Baker ve Kavşut (2007:39), Özdemir, Akar (2011:618) Eroğlu (2104:221-222), yaptıkları çalışmalarda öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi ile siber mağdur ve siber zorba olmaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Semerci (2017:1290) ise Öğrencilerin siber mağdur ve siber zorba olma durumlarının sınıf düzeyine göre farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır. 12. sınıfın en fazla zorbalık davranışı sergileyen sınıf düzeyi olduğunu, bunu sırasıyla 11 ve 10. sınıfların izlediğini belirlemiştir. En az zorbalık davranışı sergileyen sınıf düzeyinin ise 9. sınıf olduğunu belirlemiştir. 12 ve 10. sınıfların en fazla mağduriyet yaşayan, 9. sınıfların ise en az mağduriyet yaşayan sınıf düzeyi olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Türkoğlu (2013:65), Pamuk ve Bavlı(2013:330), Tanrıku (2013:112) yaptıkları çalışmalarda öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyi ile siber zorba olmaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Üçüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 7. Öğrencilerin Siber Mağduriyet ve Siber Zorbalık Düzeylerinin Öğrenim Görülen Okul Türüne Göre t Testi Analizi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{x}	S	Sd	t	P
Siber Mağduriyet	Genel Ortaöğretim	192	26,2708	4,27088	385	2,342	,000
	Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	195	25,4154	2,76517			
Siber Zorbalık	Genel Ortaöğretim	192	27,0781	10,13413	385	2,638	,000
	Mesleki ve Teknik Ortaöğretim	195	25,0769	3,06278			

*p<,05

Tablo 7'ye göre araştırmaya katılan genel ortaöğretimde ve mesleki ve teknik ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($t_{(385)}=2,342$, $p<0,05$). Genel ortaöğretimde ($\bar{x}=26,2708$) ve Mesleki ve Teknik ortaöğretimde ($\bar{x}=25,4154$) öğrenim gören öğrencilerin siber mağduriyetlerine ilişkin ortalamalar incelendiğinde Genel ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin Mesleki ve Teknik ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Siber zorbalık düzeyleri arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma vardır. ($t_{(385)}=2,638$ $p<0,05$). Genel ortaöğretimde ($\bar{x}=27,0781$) ve Mesleki ve Teknik ortaöğretimde ($\bar{x}=25,0769$) öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalıklarına ilişkin ortalamalar incelendiğinde Genel ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin Mesleki ve Teknik ortaöğretimde öğrenim gören öğrencilerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

Kavuk, Keser (2015:7-8), Baker ve Kavşut (2007:39) öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türü ile siber mağdur ve siber zorba olmaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Türkoğlu (2013:63), Tanrikulu (2013:111) yaptıkları çalışmalarda öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türü ile siber zorba olmaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Dördüncü Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 8. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin İnternet Kullanma Sürelerine Göre Anova Testi Analizi Sonuçları

Süre (Saat)	n	\bar{x}	S	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark	
Hiç	65	25,121	3,347	Gruplar arası	127,787	4	31,947	2,485	,043	Hiç-5-6
1-2	201	25,711	3,414	Gruplar içi	4910,280	382	12,854			Hiç-7+
3-4	75	25,946	3,324	Toplam	5038,067	386				
5-6	18	27,166	3,729							
7+	28	27,285	5,469							

Tablo 8'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri arasında internet kullanım sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma vardır. ($F_{(4, 382)} = 2,485$, $p<,05$). İnternet kullanım süresi Hiç ($\bar{x}=25,121$) olan öğrenciler ile internet kullanım süresi 5-6 saat ($\bar{x}=27,166$) ve 7+ saat ($\bar{x}=27,285$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulgudan hareketle hiç internet kullanmayan öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerinin 5-6 saat ve 7+ saat internet kullanan öğrencilere göre daha düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 9. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin İnternet Kullanma Sürelerine Göre Anova Testi Analizi Sonuçları

Süre (Saat)	n	\bar{x}	S	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark	
Hiç	65	24,476	1,953	Gruplar arası	719,607	4	179,902	3,256	,012	Hiç
1-2	201	25,661	6,347	Gruplar içi	21103,509	382	55,245			3-4
3-4	75	27,280	9,693	Toplam	21823,116	386				5-6
5-6	18	30,833	16,918							
7+	28	26,392	6,032							

Tablo 9'a göre araştırmaya katılan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında internet kullanım sürelerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma vardır. ($F_{(4, 382)} = 3,256$, $p<,05$). İnternet kullanım

süresi Hiç ($\bar{x}=24,476$) olan öğrenciler ile internet kullanım süresi 3-4 saat ($\bar{x}=27,280$) ve 5-6 saat ($\bar{x}=30,833$) olan öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulgudan hareketle hiç internet kullanmayan öğrencilerin siber zorbalık düzeylerinin 3-4 saat ve 5-6 saat internet kullanan öğrencilere göre daha düşük olduğu söylenebilir.

Eroğlu (2104:246-248), Semerci (2017:1291), Tanrıkulu (2013:118) Öğrencilerin internet kullanım süreleri ile siber mağdur ve siber zorba olmaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Türkoğlu (2013:79), Özdemir ve Akar (2011:618) yaptıkları çalışmada öğrencilerin internet kullanım süreleri ile siber zorba olmaları arasında anlamlı bir farkın olduğunu ve interneti fazla kullanan öğrencilerin siber zorbalık toplam puanlarının interneti az kullanan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Kavuk ve Keser (2015:7-8), internet kullanım süresi arttıkça siber zorbalık yapma oranının arttığı ve yine internet kullanım süresi arttıkça siber kurban olma oranının arttığı sonucuna ulaşmıştır.

Beşinci Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 10. Öğrencilerin Siber Mağduriyet Düzeylerinin Aile Gelirine Göre Anova Testi Analizi Sonuçları

Gelir	n	\bar{x}	S	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark	
Alt	63	25,301	3,661	Gruplar arası	38,602	2	19,301	1,482	,228	Yok
Orta	303	25,884	3,552	Gruplar içi	4999,465	384	13,019			
Üst	21	26,809	4,226	Toplam	5038,067	386				

Tablo 10'a göre araştırmaya katılan öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri arasında aile gelirlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F_{(2; 384)} = 1,482, p > ,05$). Bu bulgudan hareketle öğrencilerin aile gelirlerinin öğrencilerin siber mağduriyet düzeylerini etkilemediği söylenebilir.

Tablo 11. Öğrencilerin Siber Zorbalık Düzeylerinin Aile Gelirine Göre Anova Testi Analizi Sonuçları

Gelir	n	\bar{x}	S	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark	
Alt	63	25,174	3,908	Gruplar arası	106,495	2	53,248	,942	,391	Yok
Orta	303	26,343	8,279	Gruplar içi	21716,621	384	56,554			
Üst	21	24,809	1,860	Toplam	21823,116	386				

Tablo 11'e göre araştırmaya katılan öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri arasında aile gelirlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur ($F_{(2; 384)} = ,942, p > ,05$). Bu bulgudan hareketle öğrencilerin aile gelirlerinin öğrencilerin siber zorbalık düzeylerini etkilemediği söylenebilir.

Baker ve Kavşut (2007:39), Eroğlu (2104:224-225) Öğrencilerin ailelerinin gelir durumu ile siber mağdur ve siber zorba olmaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Türkoğlu (2013:70) ise öğrencilerin siber zorba olma durumları ile aile geliri arasında anlamlı bir farklılığın olduğunu ve aile geliri yüksek olan öğrencilerin aile geliri düşük olan öğrencilere göre daha fazla siber zorba oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Altıncı Alt Probleme Ait Bulgular

Tablo 12. Siber Mağduriyet düzeyleri ile Siber Zorbalık Düzeyleri arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişken	N	r	p
Siber Mağduriyet			
Siber Zorbalık	387	0,332	0,000

Tablo 12'ye göre öğrencilerin Siber Mağduriyet toplam puanları ile Siber Zorbalık toplam puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki vardır. Bu bulgu öğrencilerin siber mağduriyetleri arttıkça siber zorbalık düzeyleri de artmaktadır şeklinde yorumlanabilir. [$r(387)=0,332; p<0,01$].

4.SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bilgi iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, internet ve sosyal medya kullanımının artması bazı problemleri de beraberinde getirmiştir. Bu problemlerden en önemlisi zorbalığın yeni formu siber zorbalık ve siber mağduriyettir.

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre kız ve erkek öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamış fakat Siber zorbalık düzeyleri arasında ise istatistiksel

olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Erkek öğrencilerin siber zorbalık düzeyleri kız öğrencilerden daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin siber mağduriyet düzeyleri arasında öğrenim gördükleri sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma vardır. Fakat siber zorbalık düzeyleri arasında öğrenim gördükleri sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. 11. sınıfta öğrenim gören öğrencilerin internet kullanım süreleri 9. sınıfta öğrenim gören öğrencilere göre daha fazladır. İnterneti fazla kullanma beraberinde sosyal medyayı daha fazla kullanmayı getirebilir. Buda mağduriyetin sebebi olabilir. Öğrencilerin siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeyleri arasında öğrenim gördükleri okul türüne göre istatistiksel anlamda bir farklılaşma bulunmuştur. İnternet kullanım sürelerine göre de istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. İnternet kullanım süresi azaldıkça siber zorbalık yapma oranının azaldığı ve yine internet kullanım süresi azaldıkça siber kurban olma oranının azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Hinduja & Patchin (2008:130)'e göre on line olarak geçirilen zaman ile siber zorba ve kurban olma arasında pozitif bir ilişki vardır. Öğrencilerin siber mağduriyet ve siber zorbalık düzeyleri arasında aile gelirin'e göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır.

Okullarda öğrencilere etik, internet etiği, sosyal medya kullanımı ve sanal zorbalık hakkında bilgi veren seminerler ve toplantılar düzenlenmelidir. Problemlili olan öğrenciler dikkatle izlenmelidir.

Çünkü bazı araştırmacılar ergenlerin günün büyük bir kısmını okulda arkadaşlarıyla ile geçirdiği, aynı arkadaşlarıyla internette de iletişim kurmaya devam ettikleri için geleneksel zorbalık ve sanal zorbalığa dahil olan ergenlerin aynı kişiler olabileceğini düşünmektedir. Bu çalışmaların bir kısmında, geleneksel kurbanların aynı zamanda sanal kurban olduğu; benzer şekilde okulda zorba olanların da sanal zorbalıkta bulunduğu rapor edilmiştir (İnselöz ve Uçanok, 2013:21).

Aileler mutlaka çocuklarının internet ve sosyal medya kullanımlarını takip etmeli özellikle telefon ve bilgisayar kullanırken sergiledikleri davranışları -bu cihazları kullanırken yada internete bağlandığında çok huzursuz olması, yanına biri geldiğinde cihazı kapatması vb.-, arkadaşlarıyla ve çevreleri ile olan ilişkileri - arkadaşlarından, ebeveynlerinden uzaklaşması, - ve verdiği duygusal tepkileri takip etmelidirler.

Öğrencilerin Siber Mağduriyet toplam puanları ile Siber Zorbalık toplam puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Öğrencilerin siber mağduriyetleri arttıkça zorbalıklarında artmaktadır. Beran & Li (2005:266) 'göre siber kurbanlar kaygı, düşük benlik saygısı ve yalnızlık hissetmektedirler. Bu durum onların hem zorba hem de mağdur olmalarının nedeni olabilir.

KAYNAKÇA

- AKBULUT, Yavuz., ŞAHİN, Yusuf Levenet ve ERİŞTİ, Bahadır (2010). "Cyberbullying Victimization Among Turkish Online Social Utility Members", *Educational Technology & Society*, 13 (4), 192-201.
- ARICAK, Osman Tolga., KINAY, Hüseyin ve TANRIKULU, Taşkın (2012a). "Siber Mağduriyet Ölçeği'nin İlk Psikometrik Bulguları", *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Sayı 11, ss.1-6.
- ARICAK, Osman Tolga., KINAY, Hüseyin ve TANRIKULU, Taşkın (2012b). "Siber Zorbalık Ölçeği'nin İlk Psikometrik Bulguları", *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 17-1, 101-114.
- BAKER, Özgür-Erdur ve KAVŞUT, Fatma (2007). "Akran Zorbalığının Yeni Yüzü: Siber Zorbalık", *Eurasian Journal of Educational Research*, 27, pp, 31-42
- BANKS, Ron. (1997). Bullying in schools. ERIC Identifier: ED407154.
- BATSCHKE, George M. & KNOFF, Howard M (1994). "Bullies and Their Victims: Understanding a Pervasive Problem in The Schools", *School Psychology Review*, 23, 165 - 175.
- BERAN, Tanya. ve LI, Qing. (2005). "Cyber-harassment: A study of a new method for an old behavior", *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265-277.
- BERAN, Tanya & LI, Qing (2007). "The relationship between cyberbullying and school bullying", *Journal of Student Wellbeing*, 1, 15-33.
- BESAG, Valerie. (1989). *Bullies and Victims in Schools*, Buckingham, England: Open University Press.
- BHAT, Christine Suniti (2008). "Cyber Bullying: Overview and Strategies for School Counsellors, Guidance Officers, and All School Personnel", *Australian Journal of Guidance & Counselling*, Volume 18 Number 1, 53-66
- BURNUKARA, Pınar ve UÇANOK, Zehra (2012). "Okul Ortamı ve Sanal Ortamda Meydana Gelen Akran Zorbalığı Ne Ölçüde Örtüyor?", *Türk Psikoloji Dergisi*, 27 (69), 81-96
- CHEN, Li-Ming & CHENG, Ying-Yao (2017). "Perceived severity of cyberbullying behaviour: differences between genders, grades and participant roles", *Educational Psychology*, 37:5, 599-610, DOI: 10.1080/01443410.2016.1202898
- CHISHOLM, June F. (2006). "Cyberspace violence against girls and adolescent females", *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1087, 74-89.
- DAVIS, Nancy & SCHMIDT, Caryn. (2016). "Cyberbullying and Cyber Abuse Intervention: The Three-Tiered Model for Schools", *Journal of Creativity in Mental Health*, 11:3-4, 366-377
- DIAMANDUROS, Terry., DOWNS, Elizabeth & JENKINS, Stephen. J. (2008). "The role of school psychologists in the assessment, prevention, and intervention of cyberbullying", *Psychology in the Schools*, 45(8), 693-704. DOI: 10.1002/pits.20335
- EROĞLU, Yüksel (2014). *Ergenlerde Siber Zorbalık Ve Mağduriyeti Yordayan Risk Etmenlerini Belirlemeye Yönelik Bütüncül Bir Model Önerisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- EROĞLU, Yüksel., AKTEPE, Evrim., AKBABA, Sırrı., IŞIK, Adem ve ÖZKORUMAK, Evrim (2015). "Siber Zorbalık ve Mağduriyetin Yaygınlığının ve Risk Faktörlerinin İncelenmesi", *Eğitim ve Bilim*, Cilt 40, Sayı 177, 93-107
- HANEWALD, Ria. (2008). "Confronting the Pedagogical Challenge of Cyber Safety", *Australian Journal of Teacher Education*, 33(3). <http://dx.doi.org/10.14221/ajte.2008v33n3.1>
- HINDUJA, Sameer & JUSTIN. W. Patchin (2008). "Cyberbullying: An exploratory analysis of factors related to offending and victimization", *Deviant Behavior*, 29, 129-156. <http://dx.doi.org/10.1080/01639620701457816>

- HINDUJA, Sameer & JUSTIN. W. Patchin (2010). "Bullying, Cyberbullying, and Suicide", *Archives of Suicide Research* 14 (3): 206-221.
<http://dx.doi.org/10.1080/13811118.2010.494133>
- HINDUJA, Sameer. & PATCHIN, Justin.W. (2015). *Cyberbullying Legislation and Case Law*, 25.07.2017 12:39:14 tarihinde indirildi.
<https://cyberbullying.org/cyberbullying-legal-issues.pdf>
- HORZUM, Mehmet Barış ve AYAS, Tuncay (2011). "Ortaöğretim öğrencilerinin sanal zorba ve mağdur olma düzeylerinin okul türü ve cinsiyet açısından incelenmesi", *Journal of Educational Sciences & Practices*, 10(20), 139-159.
- İNSELÖZ, Nilgün Türkileri ve UÇANOK, Zehra (2013). "Ergenlerde Sanal Zorbalık: Nedenler, Duygular ve Baş Etme Yollarının Niteliksel Analizi", *Türk Psikoloji Yazıları*, 16 (32), 20-44
- KARASAR, Niyazi. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Ankara: Nobel Basımevi
- KARTAL, Hülya. ve BİLGİN, Asude. (2007). "İlköğretim Öğrencilerine Yönelik Bir Zorbalık Karşıtı Program Uygulaması: Okulu Zorbalıktan Arındırma Programı", *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2):207-227
- KAVUK, Melike ve KESER, Hafize (2015). "İlköğretim Okullarında Siber Zorbalık", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. DOI:10.16986/HUJE.2015014222
- KOWALSKI, Robin. M & LIMBER, Susan. P (2007). "Electronic bullying among middle school students", *Journal of Adolescent Health*, 41, 22-30.
- KYRIACOU, Chris & ZUIN, Antônio (2016) "Cyberbullying of teachers by students on YouTube: challenging the image of teacher authority in the digital age", *Research Papers in Education*, 31:3, 255-273, DOI: 10.1080/02671522.2015.1037337
- LEE, E. Bun (2017). "Cyberbullying: Prevalence and Predictors Among African American Young Adults", *Journal of Black Studies*, Vol. 48(1) 57-73
- LI, Qing (2005). "Cyberbullying in schools: Nature and extent of Canadian adolescents' experience", *Paper presented at the American Educational Research Association*, Montreal, Quebec, Canada.
- LI, Qing (2006). "Cyberbullying in schools a research of gender differences", *School Psychology International*, 27, 157-170.
- LI, Qing (2007). "New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools", *Computers in Human Behavior*, 23(4), 1777-1791
- MEB (2017). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim (1. Dönem)*, Ankara: Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- MOHAMMADI Amin Wani., R Sankar, Anicham J. (2017) "Assessment of Cyber bullying and Emotional Stability among Higher Secondary Students", *Biomed J Sci & Tech Res*. 1(1)- BJSTR.MS.ID.000147
- OLWEUS, Dan (1993). *Bullying at School: What We Know and What We Can Do ?*, Oxford and Cambridge, MA: Blackwll Publishers
- OLWEUS, Dan (1997). "Bully/victimproblems in school: Facts and intervention", *European Journal of Psychology of Education* 1991, Vol. XII, No: 4,495-510
- OLWEUS, Dan (1999). Sweden. P. K. Smith, Y. Morita, J. Junger-Tas, D. Olweus, R. Catalano & P. Slee (Eds.), *The nature of school bullying: a cross national perspective*, Londra ve New York: Routledge. 7-27
- ÖZDEMİR, Murat ve AKAR, Filiz (2011). "Lise Öğrencilerinin Siber-Zorbalığa İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Bakımından İncelenmesi", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Cilt 17, Sayı 4, 605-626.
- PAMUK, Mustafa ve BAVLI, Bünyamin (2013). "Ergenlerin Sanal Zorbalıklarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 321-338
- PATCHIN, Justin. W & HINDUJA, Sameer (2006). "Bullies Move Beyond the Schoolyard A Preliminary Look at Cyberbullying", *Youth Violence and Juvenile Justice*. Justice, Vol. 4 No. 2, 148-169
DOI:10.1177/1541204006286288
- PEKER, Adem., EROĞLU, Yüksel ve ÇİTEMEL, Nihan. (2012). "Boyun eğici davranışlar ile siber zorbalık ve siber mağduriyet arasındaki ilişkide cinsiyetin aracılığının incelenmesi", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*,9:1, 205-221
- RIGBY, Ken (2007). *Bullying in Schools. What to do About It*, Melbourne: Acer Press
- SEMERCİ, Ali (2017). "Lise Öğrencilerinin Siber Zorbalık ve Mağduriyet Durumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:25 No:4,1285-1300
- SHARIFF, Shaheen. (2005). "Cyber-dilemmas in the New Millennium: School Obligations to Provide Student Safety in a Virtual School Environment", *McGill Journal of Education*, 40(3), 457-477
- SMITH, Peter. K (2013). "School bullying", *Sociologia, Problemas e Práticas*, No: 71, 81-98.
- SMITH, Peter. K & ANANIADOU, Katerina (2003). "The Nature of School Bullying and the Effectiveness of School-Based Interventions", *Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, Vol. 5, No. 2, 189-209
- SMITH, Peter.K., MAHDAVI, Jess., CARVALHO, M Manuel & TIPPETT, Neil. (2006). *An Investigation Into Cyberbullying, Its Forms, Awareness and Impact, and the Relationship Between Age and Gender in Cyberbullying*, Research Brief No. RBX03-06. London: Department for Education and Skills.
- SMITH, Peter.K., MAHDAVI, Jess., CARVALHO, M., FISHER, Sonja., RUSSELL, Shanette., Tippett, Niel (2008). "Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils", *Jurnal of Child Psychol Psychiatry*. 49(4):376-85. doi: 10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x.
- SLONJE, Robert. & SMITH, Peter. K. (2008). "Cyberbullying: Another main type of bullying?", *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, 147-154
- TANRIKULU, Taşkın. (2013). *Siber Zorbalıkla İlgili Değişkenlerin İncelenmesi ve Gerçeklik Terapisi Yönelimli Bir Müdahale Programının Siber Zorbaca Davranışlar Üzerindeki Etkisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- TOKUNAGA, Robert. S (2010). "Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization", *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277-287.
- TÜRKOĞLU, Sevgi. (2013). *Ergenlerin Problemleri İnternet Kullanımları ile Siber Zorbalık Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- VARJAS, Kris., HENRICH, Christopher. C., & MEYERS, Joel (2009). "Urban Middle School Students' Perceptions of Bullying, Cyberbullying, and School Safety", *Journal of School Violence*, 8:2, 159-176, DOI: 10.1080/15388220802074165
- WANG, Jing, IANNOITI, Ronald. J., & NANSEL, Tonja. R (2009). "School bullying among adolescents in the United States: Physical, verbal, relational, and cyber", *Journal of Adolescent Health*, 45(4), 368-375.
- WILLARD, Nancy. (2005). *Cyberbullying and Cyberthreats*, OSDFS National Conference, U.S. Department of Education.